

ELFDE HOOFDSTUK.

De Reuzenstrijd.

De strijd aan de Yzer was geweldig, vreeselijk, gruwelijk.

Een veste waar men nooit vestingwerken opgericht had....

Een slagveld, dat er geheel ongeschikt voor scheen....

Een leger dat men vernietigd waande.

Een strijd van geweren, bajonetten, mitrailleurs, artillerie, aeroplanen, monitors, kruisers, duikbooten, een strijd in de lucht, op het land, op het water, onder het water.

Nauwelijks 40.000 Belgen stonden aan de Yzer den machtigen vijand af te wachten. Zeven duizend Fransche mariniers, onder admiraal Ronarch, konden hen steunen. Later kwam de 24^e Fransche Divisie van generaal Grosetti.

En dan nog had de opperbevelhebber der vereenigde troepen, generaal Foch, slechts 59000 mannen onder zijn bevel.

En de hertog Albrecht van Wurtemberg leidde 150.000 goed uitgeruste strijders op.

Op Vrijdag 16 October ving de strijd aan. De Belgische troepen hielden de voorste dorpen Beerst, Keyem, Mannekensvere, Lombardzijde bezet. De Fransche mariniers en Belgen stonden te Dixmuiden.

De Belgen hadden gebrek aan amunitie en tegenover de geweldige beschieting der Duitschers moesten ze Mannekenvere en Keyem ontruimen.

Maar in den nacht waagde de 4^e divisie een tegenaanval en hernam Keyem.

De hertog van Wurtemberg deed den 19^{en} October een hevigen aanval op Lombardzijde, hopend langs de kust op te trekken en het legertje der verbondenen te omsingelen.

Hier stond de 2^e Belgische divisie, die wel wijken moest voor het ontzettende artillerievuur, maar dan ook telkens met de bajonet de verloren stellingen terugnam.

Toch moest er hulp komen....

En die kwam....

Zondagavond 18 October verlieten drie monitors, platgeboomde schepen met slechts 4,5 voet diepgang, doch zwaar bewapend, de haven van Dover. Met uitgedoofde lichten voeren ze naar de Belgische kust en plots zagen de Duitschers heele rijen van hun troepen wegmaaien, was de dood van gansch onverwachte zijde gekomen.... werden uit zee bommen in hun flank gespuwd....

Zij sleurden zwaar geschut op Vlaanderens duinen, maar hun artillerie vormde er een vast punt, terwijl de monitors, met andere schepen nu vermeerderd, door snelle en behendige wendingen 't vuur van 't land ontweken.

De Venerable verscheen daarna en schoot haar granaten nog dieper Vlaanderen in, de vloot beheerschte de Deutsche stellingen tot Slijpe....

De Belgen en Fransche mariniers worstelden met

doodsverachting... Dreef de Duitsche artillerie hen terug, dan heroverden ze in den nacht hun verloren terrein. Den 20^{en} October baanden ze zich zelfs een weg tot Vladsloo.

Maar uit Rousselare daagden versche kolonnen Duitschers op.

De hertog van Wumtenberg, die gemeend had een snelle en gemakkelijke zege te behalen, moest steeds nieuwe hulptroepen vragen....

We zagen ze, met volle muziek, uit de poort van Brugge trekken. Zoo kwamen er ook van Thorhout en Rousselare.

Maar verbonden troepen van Ieperen drongen dan Rousselare binnen. French beval zijn aanval tusschen Ieperen en Thorhout.... en de Duitsche bevelhebbers weifelden in hun plannen, ten Zuiden of ten Noorden van Dixmuiden hun meeste kracht te ontwikkelen.

Dixmuiden moest het ontgelden. Na de hiervoor beschreven beschieting rukten de Duitschers op de stede aan. Viermaal stormden ze er heen, viermaal werden ze teruggeslagen. De Belgische 4^e divisie uitgeput, schoon moegestreden, wist toch van geen wijken. Soms wankelde hun lijn, scheen ze te zullen instorten....

— Leuven, Dendermonde! donderde het dan....

En de Belgen richtten zich op en spanden de laatste krachten in en wierpen den vijand terug, den verstoorder van België's geluk en vrede.

O, veel van Duitschlands jeugd ging bij Dixmuiden ten onder in een stroom van bloed....

Het ligt niet in ons bestek hier in bijzonderheden

den Yzerstrijd te schetsen.¹⁾ Maar het is zoo vlug neergeschreven.... „Zij wierpen den vijand terug.”

Een enkele episode uit den strijd bij Dixmuiden willen we daarom nader beschrijven.... sober, zooals 't officieel verslag ons de bijzonderheden meldt.

Die episode is voldoende om ons te toonen wat hier van de Belgen werd geëischt en hoe het kleine leger-tje bereid was alles te offeren voor den laatsten grond.

Sedert de lange maanden, dat de tegenstanders nagenoeg onbeweeglijk tegenover elkander staan, op een front dat zich van de Noordzee tot aan Zwitserland uitstrekt, is men er aan gewend geworden zich de bezette loopgraven voor te stellen onder het machtig versterkte uitzicht, dat zij weldra aannamen, en dat wel het maximum is van wat men in zake defensieve inrichting en vindingrijkheid bereiken kan.

De stelling te Dixmuiden, door de marine-fusiliers aangelegd en een weinig door de Belgen verbeterd, was niet te vergelijken met de geduchte werken van dit oogenblik. Het is noodig daarop te drukken om beter den graad van heldhaftigheid te doen uitkomen, tot denwelken de verdedigers zich wisten te verheffen, om de woedende aanvallen, die tegen hunne zwakke linies ontketend waren, te breken.

Op den linkeroever van de Yzer bestond de stelling slechts uit eindjes loopgraven van ongeveer 80 meter lengte, met licht omgebogen uiteinden, en door korte tusschenruimten van een tiental meters

---

1) We hopen dit in een afzonderlijk werk te doen. Trouwens thans is het nog de tijd niet om een waar verslag van die ontzettende worsteling in zijn geheel te kunnen geven.

van elkander gescheiden. De loopgraven voor rechtstaande schutters boden slechts het meest primitieve profiel; eene uitgraving van 1 M. 10 diep; 80 tot 90 centimeters breed op den bodem en 1 M. 20 tot 1 M. 30 aan de oppervlakte van den grond. De naar vóór uitgeworpen aarde vormde eene borstwering van 30 centimeters hoogte en van nauwelijks 1 meter breedte aan den top. Geen dekkingloopgraaf bestond achter deze gevechtsweg. Om zich tegen de kogels der granaatkartetsen en tegen het slechte weder te beschutten, hadden de mariniers de twee derden van de loopgraven overdekt met materialen, welke het toeval hun aan de hand deed: planken, deuren, luiken, met wat aarde gesteund. Maar daar deze beschuttingen het grootste deel van de vuurlinie besloegen, moest men er wel toe besluiten ze te vernietigen, zoohaast de vijandelijke aanvallen ernstig werden. Van af dat oogenblik bevonden onze mannen zich zonder eenige ernstige dekking tegen het vuur.

Regelmatig aangelegd en niet voorzien van dwarswallen, waren deze loopgraven bovendien blootgesteld aan het echarpe-vuur van de vijandelijke artillerie. Elders waren zij nauwelijks aangelegd, toen het 12^e linie-regiment ze kwam bezetten; 't was het geval te Keizershoek, alsook te Blood-Putteken, juist daar, waar de eerste Duitsche aanval ging plaats grijpen. De wegen welke naar Dixmuiden voerden, waren door geen enkel bijzonder werk versperd, en laten wij ten slotte herhalen dat bij gebrek aan hulpmiddelen, geene hindernissen konden aangelegd worden.

Op dit oogenblik is het bruggenhoofd, evenals den vorigen dag, bezet door het 12^e linieregiment,

dat een bataljon in ieder der sectoren heeft, waarvan de grens door den spoorweg wordt afgebakend; het derde heeft twee compagnieën in de loopgraven welke te Keizerhoek aan de Yzer verbinden en in die welke langs den spoorweg loopen; het overige blijft in reserve te Dixmuiden. Twee bataljons van het 11^e bezetten nog steeds den linkeroever.

Nauwelijks is het bombardement begonnen of een telefonisch bericht van het Belgische Groot Hoofdkwartier meldt aan kolonel Meiser, dat zijne brigade onder commando van admiraal Ronach overgaat, die beveelt over het geheel der legermachten welke met de verdediging van Dixmuiden belast zijn; dat zij de posten mag terugtrekken, welke tot de verdediging van de gekanaliseerde Yzer werden achter gelaten, zoohaast zij er door elementen van de 5^e Belgische divisie zullen vervangen worden; en ten slotte dat zij als opdracht heeft het bruggenhoofd (rechteroever) te verdedigen, daar de marine-fusiliers worden gereserveerd om den linkeroever bezet te houden.

„Aan u den oostelijken, aan mij den westelijken oever”, zegde admiraal Ronach tot kolonel Meiser, toen hij dit bevel bevestigde, „maar als gij, in geval van aanval, versterkingen noodig hebt, zal ik ze u leveren”. De kolonel deed aanstonds opmerken, dat hij machinegeweren miste, daar hij slechts de twee secties van zijn brigade bezat, waarvan de eene den weg naar Beerst beschoot, de andere dien naar Eessen.

De admiraal stelde tot zijne beschikking eene sectie welke aan het kerkhof van Dixmuiden geplaatst werd,

twee anderen die respectievelijk plaats namen ten Zuiden en ten Noorden van den weg naar Eessen, terwijl een vierde zich opstelde in een loopgraaf tegen den Zuidelijken oever van het kanaal naar Handzame, en een vijfde, schijnt het, aan den linkerkant van den weg naar Beerst.

De Duitsche artillerie ging intusschen voort met Dixmuiden en omgeving te bombardeeren; soms ontploffende in de rivier zelve, waar zij reusachtige waterzuilen deden omhoog rijzen, begonnen de granaten insgelijks rond de loopgraven van den linker-oever te vallen, nog steeds door de twee bataljons van het 11^e bezet.

Het is eerst tegen 11 uur dat de nieuwe verdeling van de troepen, volgens de ontvangen bevelen, gedaan was. Kolonel Meiser vertrouwde de verdediging van de stellingen van Dixmuiden aan kolonel Jacques, waarvan de staf op het stadhuis werkzaam was.

Bevel was aan het 12^e gegeven om de bezettingsmacht te versterken van de rondom Dixmuiden gedolven loopgraven, door de reserves te benuttigen, welke 6 compagnieën van het 11^e gingen vervangen. De 6 overblijvende compagnieën van dit regiment vormden, bij de halte van Caeskerke, eene reserve onder de bevelen van kolonel Meiser, die zijn commandopost naar de maalderij had verplaatst, op eenige honderd meters ten Westen van de brug over de Yzer.

Admiraal Ronarch zond een deel van zijne marinefusiliers om de loopgraven van den dijk te bezetten en hield het overige tot zijne beschikking.

Een woord ten slotte over de artillerie. Den 20^{en},

des avonds was zij geheel op den linkeroever overgebracht. De admiraal belastte kolonel De Vleeschhouwer, de werking van de 12 beschikbare batterijen te besturen; de twee groepen van het 3^e artillerie, die van het 2^e (majoor Pontus) en die van de brigade B (majoor Hellebaut). Deze artillerie bezette opnieuw, in het algemeen, hare vorige stellingen. Het is alzoo dat wij er vinden aan de Yzer, op de hoogte van den weg naar Oostkerke, op den weg naar Pervyze bij de mijlpalen 2 en 3, ten Noorden van Caeskerke, te Kappelhoek en ten slotte in de nabijheid van Sint-Jacobs-kapelle.

Verwittigd van de bezetting, door den vijand, van Beerst en Vladsloo, zullen de meeste batterijen het vuur op deze plaatsen openen tusschen 9 en 10 uur, alsook op de wegen die er naar toe voeren. De nadering der Duitschers, evenals het onafgebroken bombardement van het bruggenhoofd, kon geen twijfel over het inzicht van den vijand over laten. De commandant van de 3^e divisie liet aan kolonel Meiser weten, dat hij eene compagnie mitrailleurs, het wielrijdersdetachement en zes speciale pelotons van de divisie tot zijne beschikking stelde.

Ondertusschen had de kolonel insgelijks vernomen, dat eene compagnie van het 3^e jagers, welke het den vorigen avond gegeven bevel tot terugtrekken niet had bereikt, tot het bewaken van de brug over het kanaal was gebleven, tusschen Eessen en Vladsloo. Hij schreef onmiddellijk de noodige maatregelen voor om de beweging van den vijand te vertragen, deed deze compagnie versterken door het detachement wielrijders van de 3^e divisie, en zond eene batterij

om samen te werken met de troepen, eerst tot verdediging van het kanaal, daarna van den spoorweg. Eene batterij moest zich ook gaan opstellen bij den molen in de nabijheid van Keizerhoek, om vandaar den weg naar Beerst te beschieten. De speciale pelotons, ten slotte, zouden zich, van af hunne aankomst, naar Eessen begeven, met den steun eener compagnie infanterie.

De eerste zorg onzer troepen was, zooveel mogelijk, de werken te verbeteren welke zij verdedigen moesten. Nauwelijks hadden zij den tijd om de ternauwernood aangelegde loopgraven verdedigbaar te maken, eenige schuilplaatsen in te richten, hier en daar eenige primitieve draadversperringen aan te leggen, daarbij gebruik makende van de bestaande omheiningen tusschen weiden en velden.

Deze ongelegenheden werden gelukkiglijk grootendeels teniet gedaan door het uitmuntende schootsveld, waarvan de uitgestrektheid slechts naar het Oosten iets te wenschen liet. Ten Zuiden had de genie het terrein, dat met hagen en boomgaarden doorsneden was, gedeeltelijk kunnen ontblooten.

Op den linkeroever van de Yzer stonden de verdedigingswerken er wat beter voor. De loopgraven zijn in den oever zelf gemaakt, vanwaar zij het brughoofd flankeren en als wijkstelling dienen, daarbij een borstwering latende bestaan van een goeden meter breedte aan den top; men heeft in den dijk eene uitholling gegraven, die een weinig tot beneden de oppervlakte van den grond gaat en zich uitstrekt tot aan den grintweg welke langs de Yzer loopt.

Kleine beschuttingen, insgelijks bestaande uit toe-

vallige materialen, bedekken de loopgraven; 4 tot 5 meters breed, zijn zij van elkander gescheiden door aarden dwarswallen, die 1 meter dik zijn. Bovendien heeft men zorg gedragen schietgaten aan te brengen tusschen de borstwering en het dak van de beschuttingen, zoodat het mogelijk is te vuren zonder zijn betrekkelijke beschutting te verlaten.

Voegen wij er ten slotte bij, dat de genie de vernieling der bruggen heeft voorbereid en begonnen is met twee loopbruggen aan te leggen, de eene ten Noorden, de andere ten Zuiden van de bestaande vaste overgangen.

Dat is, bondig geschetst, de waarde van de werken welke het mogelijk was uit te voeren. Zij vormen, zooals men ziet, eene eenvoudige veldstelling van vlug aangelegde versterking. Men heeft op voorhand, als men denkt aan de verwoestingen die de Duitsche granaten daar zullen aanrichten. Reeds den 20^{en} October, een weinig na 6 uur, vliegen de eersten met een akelig gebrom boven de loopgraven van den rechteroever en gaan als een donderslag boven Dixmuiden ontploffen.

Maar de gebeurtenissen zouden de geheele uitvoering der gegeven bevelen beletten. Inderdaad, ze moesten om elf uur uitgevoerd worden en het is nauwelijks 10 uur, wanneer men aankondigt dat de vijandelijke infanterie de concentrische beweging naar Dixmuiden begint, tegelijkertijd langs het Noorden en langs het Oosten: terzelfder tijd verdubbelt het bombardement in hevigheid en werpt onze loopgraven in de bedreigde streek overhoop.

De eerste groepen Duitsch voetvolk worden opgemerkt als zij uit Vladsloo komen, vanwaar zij naar het Zuiden trachten te trekken. Bijna terzelfder tijd verschijnen er aan de uithoeken van Beerst, zij komen uit iedere hoeve, uit ieder boschje, langs heel den weg welke deze twee dorpen verbindt. Het wordt duidelijk dat deze bedreiging gericht is tegen de Noordelijke en de Noord-Oostelijke fronten van het bruggenhoofd. Het vuren onzer dappere batterijen, die deze streek reeds onder vuur houden, verdubbelt onmiddellijk in hevigheid. In de loopgraven, welke front aan dezen aanval maken, is het 1^e bataljon van het 12^e linie-regiment op zijn post, hardnekkig en vastberaden.

En zie nu hoe terzelfder tijd, in het Oosten langs den kant van Eessen, andere vijandelijke troepen aanrukken; langs het kanaal en den spoorweg trekken zij vooruit naar het front dat door het 2^e bataljon wordt bezet. Als hier, evenals aan den Noordelijken kant de harten sneller kloppen, zoo zijn de zielen vol hartstocht en is de wilskracht gespannen.

Maar onder de vlagen schroot welke onze kanons hun toezenden, blijven de aanvallers staan; dan plots, dekking zoekende, verdwijnen zij voor onzen blik.

Op hetzelfde oogenblik, aan heel den dreigenden gezichteinder, verheft zich een verschrikkelijk kanonvuur, dat aan het reeds sedert den ochtend doorgezette bombardement een ongehoorde hevigheid geeft. De Duitsche batterijen — uit Antwerpen aangebrachte zware stukken, veldhouwitsers en kanons — besproeien geheel het bruggenhoofd met stortvlagen ijzer en vuur. Een hagel granaten valt neer op de loopgraven van het 12^e linie-regiment, op Dixmuiden zelf,

waar een oordoovend geraas heerscht, op de stellingen van den linkeroever welke door de marine-fusiliers bezet zijn, op Caeskerke, waar de reserven zich bevinden en, ten slotte, in de nabijheid van onze batterijen. Het is een overvloed van munities, zonder weerga.

Vanaf het begin zijn sommige eenheden van het 12^e aan een harde beproeving onderworpen; aan het linker uiteinde zijn de loopgraven bij Beerst gedolven, onder echarpe-vuur genomen; commandant Pouplier die over de compagnie ten Westen van den weg bevel voert, wordt een der eersten gedood; een granaatscherf velt hem op den slag en zonder een kreet stort hij neer. Te Dixmuiden wordt kolonel Jacques, die, onbekommerd voor 't gevaar, zich op de Groote Markt bevindt, van waar hij zijne bevelen uitdeelt, ernstig aan den voet gewond. Maar de held van den Arabischen veldtocht, heeft ook reeds voor heeter vuur gestaan. Een vluchtig verband, een stok om te leunen, en, om lucht te geven aan zijn humeur een verwensching tegen de Duitschers, en ziedaar kolonel Jacques weer klaar, meer vastberaden dan ooit om de stelling tot het uiterste te verdedigen. Wanneer men hem dan ook het bevel van het Groot-Hoofdkwartier mededeelt: „Het bruggenhoofd Dixmuiden moet tot allen prijs behouden blijven”, antwoordt hij eenvoudig: „Dat spreekt vanzelf!”

Toen het Belgische commando dit bevel aan den admiraal zond, voegde het er insgelijks bij dat geheel de artillerie van de 5^e legerdivisie de verdedigers van Dixmuiden zou komen ondersteunen. Met het oog op de macht der Duitsche batterijen, kwam deze

versterking bijzonder goed van pas. De 47 stukken van de groepen, welke op dat oogenblik in werking waren, hadden inderdaad werk genoeg om het terrein waar de vijandelijke aanvallen plaats grepen te beschieten, om hunne infanterie er het vooruitkomen te beletten en de veldbatterijen te beantwoorden, de eenige waartegen het mogelijk was handelend op te treden. Om aan het vuur van de vijandelijke zware stukken te weerstaan, zullen onze artilleurs niets anders hebben dan hunne wilskracht, hunne standvastigheid en de bekwaamheid hunner oversten.

De groep van de 16^e gemengde brigade was de eerste welke zich tusschen 12 en 1 uur 'smiddags, onder de bevelen kwam plaatsen van kolonel De Vleeschhouwer, die hem opdroeg stelling te nemen aan het Noorden van den groep Pontus en onmiddellijk het vuur te openen op de streek ten Noorden van den weg naar Oostkerken, waar hij krachtdadig medehielp om de omgeving van Beerst te beschieten.

Wat de andere batterijen van de 5^e divisie betreft, waarvan men de komst had aangekondigd, de gebeurtenissen verhinderden, dat zij langs den kant van Dixmuiden tusschen beide kwamen. Het komt omdat de vijandelijke bedreiging zich hier alleen niet doet gevoelen. Het gevecht ontwikkelt zich en strekt zich over geheel het Yzerfront uit. Het Groot-Hoofdkwartier moet aan alle gevaren het hoofd bieden, overal versterkingen sturen, en toch is de veldslag nauwelijks begonnen.

Wat er ook van moge zijn, in het begin van den namiddag op dezen 20 October, werkten 71 stukken samen tot de verdediging van het bruggenhoofd.

Niettegenstaande de meerderheid in getalsterkte van de vijandelijke batterijen, zouden zij er misschien meester over gebleven zijn, zoo zij slechts de artillerie van zwaar kaliber hadden kunnen beantwoorden. Maar deze, waarvan het totaal steeds schijnt aan te groeien, zoo verschrikkelijk hevig wordt het bombardement, geeft aan de aanvallers een al te groot voordeel.

Gedekt door den stortvloed van vuur en ijzer, die nog steeds op onze loopgraven neerkomt, wordt de vijandelijke infanterie dan ook weer stap voor stap vooruit gedreven, langs al de wegen die uit het Noorden en het Oosten naar Dixmuiden samenloopen. Niettegenstaande den onafgebroken regen van onze 75, wint de aanvaller grond met steeds opnieuw aanspoelende golven die alles op hunnen weg schijnen te overstroomen.

Plots, juist om 15 uur, wordt het vuur dat op onze loopgraven gericht was, verlengd en op Dixmuiden gewend en al de wegen welke door de reserven zouden kunnen benuttigd worden. Op hetzelfde oogenblik, als door eene veer bewogen, komen de aanvallers uit hunne laatste beschutting te voorschijn en onder het luide geroep van „Hoch! Hoch!” stormen zij met het geweer op de heup tegen den sector, welke door het 12^e linie-regiment ten Noorden van den spoorweg bezet wordt.

Maar onmiddellijk breekt er uit onze door de granaten nochtans half verwoeste loopgraven een onverbiddelijk en goed gemikt geweervuur los. Geweren en mitrailleurs ratelen zonder ophouden; geheele rangen Duitschers worden neergemaaid. Op het het triomfantelijke „Hoch” volgen nu gekreun en

smartgeroep; de aanval wordt glad afgebroken. De officieren met de revolver in de vuist, trachten wel hunne woeste kudde vooruit te stuwen, de mannen gehoorzamen niet. Zij gaan plat in de velden neerliggen en graven zich in, op ongeveer 300 meters van de onzen.

Luitenant-kolonel Van Rollegheem, die over den aangevallen sector bevel voert, heeft naar de loopgraven eene compagnie van het 11^e kunnen zenden, welke hij in reserve hield. Kolonel Jacques, van op de Groote Markt, heeft hem eene andere gestuurd; het bombardement van Dixmuiden en zijne omstreken is zoo hevig dat zij door de granaten wordt uiteen gedreven, vóór dat zij uit de stad is kunnen komen. Ondertusschen heeft ook de vijand versterkingen ontvangen; van de plaats waar hij zich vóór ons heeft ingegraven, beschiet hij op razende wijze onze stellingen; zijne machinegeweren scheren over de reeds dooreengeworpen kleine borstwering, welke de eenige schuilplaats van onze mannen is; de loopgraven welke recht op den weg naar Beerst uitloopen worden onder strijkvuur genomen; al de officieren van de compagnie, welke ze bezet houden, zijn buiten gevecht gesteld; een groot getal manschappen gedood of gewond. Alsdan, tegen 6 uur, daar er zich langs den weg een nieuwe aanval afteekent, trekt het handvol overlevende manschappen, beroofd van hunne aanvoerders, die hen zouden kunnen tegenhouden, terug op een kleine loopgraaf die 200 meters verder den weg verspert.

De Duitschers, die deze beweging hebben bemerkt maken er gebruik van om opnieuw vooruit te sprin-

gen; zij meenen reeds zeker van de overwinning te zijn. De toestand wordt inderdaad hachelijk. Het ont-ruimen van de loopgraven ten Westen van den weg naar Beerst, stelt al de andere in de nabijheid bloot. Er wordt nog een hevige poging gedaan om den aanvaller tegen te houden; de Fransche en Belgische machinegeweren vuren zonder ophouden; van uit hunne loopgraven aan de Yser, niettegenstaande den afstand, lossen de marine-fusiliers herhaaldelijk hun salvovuur op de objektieven die zij bereiken kunnen. Ondanks alles rukt de vijand vooruit, langs alle kanten onze loopgraven bedreigende; men moet wij-ken; nauwelijks heeft men den tijd om de machine-geweren achteruit te brengen.

Maar de terugtocht geschiedt in goede orde; men laat slechts de dooden en enkele gewonden achter. Onmiddellijk besproeien onze batterijen de omgeving der verlaten loopgraven met hunne projectielen; met de kanons en de geweren houdt men den vijand nog op afstand.

Insgelijks in het front aangevallen en ontbloot op den linkerflank, laat het IIe bataljon van het 12^e, dat zich ten Zuiden van den spoorweg bevindt, op zijne beurt aan kolonel Jacques weten dat zijn toe-stand hachelijk wordt.

Onverstoorbaar onder al dat nieuws, zal deze prach-tige aanvoerder hier eerst recht toonen wat hij ver-mag. Hij heeft geene enkele reserve meer tot zijne beschikking; al wat hij bezat heeft reeds de handen vol. Nochtans met merkwaardige kalmte en wils-kracht, laat hij aan het IIe bataljon (oostelijken sec-tor) zeggen om kost wat kost vol te houden; dat hij

op zijn linkerkant een tegenaanval gaat doen ; aan het I^e bataljon (noordelijken sector) geeft hij het bevel de loopgraven te hernemen, al moest het ook den laatsten man kosten, want — zoo luidt de heldhaftige leugen ! — versterkingen gaan toekomen.

Inderdaad heeft kolonel Jacques aan kolonel Meiser versterkingen gevraagd, maar hij weet niet wanneer zij er zullen zijn. Het doet niets, het nieuws van hunne spoedige komst zal aan de mannen weer vertrouwen schenken en tijd doen winnen. Overigens, alsof de Voorzienigheid hem ter hulp wou komen, verschijnt op de Groote Markt te Dixmuiden, waar de kolonel ondanks zijn wonden zich nog steeds bevindt, de wielrijderscompagnie van de 3^e divisie, onder de bevelen van luitenant Jacques. Er zijn daar een honderdtal vastberaden kerels ; het is de hemel die ze zendt.

De kolonel heeft ze spoedig naar gene zijde van de uithoeken van Dixmuiden gestuurd, op den weg naar Beerst, waartegen de voornaamste poging van den vijand gericht is. Aan hunnen aanvoerder geeft hij het bevel aan de troepen van het 12^e te laten weten dat andere versterkingen volgen en dat, zoo men nog slechts een twintigtal minuten kan volhouden, de overwinning verzekerd is.

En de dappere wielrijders storten zich in het heetste van het gevecht ; luitenant-kolonel Van Rollegheem slaagt er in zijne troepen krachtdadig stand te doen houden ; van zijnen kant blijft het I^e bataljon, in den sector van luitenant-kolonel Collijns, „kost wat kost” in zijn stelling, zooals men heeft bevolen. De wilskracht van kolonel Jacques en van de troepen onder

zijne bevelen, heeft het onmiddellijk gevaar afgewend. Tenslotte, zullen weldra de verwachte versterkingen aankomen, en de tegenaanval zal met vuur en ook met goed gevolg, uitgevoerd worden.

Het is half vijf 's namiddags, als bij kolonel Meiser de vraag om versterkingen van kolonel Jacques toekomt. Zes compagnieën van het 11^e linieregiment, onder bevel van luitenant-kolonel Leestmans, zijn nog beschikbaar. Onmiddellijk wordt hun bevolen zich naar den rechteroever van de Yzer te begeven; gelijk tijdig wordt aan kolonel De Vleeschhouwer het verzoek gedaan den weg van Dixmuiden naar Beerst en het omliggende terrein zoo hevig mogelijk te doen beschieten. Kolonel Meiser verwittigt insgelijks admiraal Ronarch dat de hevige aanval, welken het bruggenhoofd doorstaan moet, het noodig heeft gemaakt al zijne reserves in het gevecht te brengen. Hij verzoekt den admiraal troepen tot zijne beschikking te stellen.

Luitenant-kolonel Leestmans, die sedert het begin van den aanval al de noodige maatregelen genomen heeft, om in geval van nood onmiddellijk te kunnen tusschenkomen, brengt zijne compagnieën naar voren. Hij stapt aan het hoofd van de kolon, die den weg van Caeskerke naar Dixmuiden volgt. Nauwelijks komt zij op de hoogte van de spoorweghalte, of een regen granaten van allerlei kaliber valt rond hen neer. Ongetwijfeld hebben de waarnemers van de Duitsche artillerie, aan wie in dit vlakke landschap niets ontsnapt, deze beweging bemerkt. Een helsch vuur wordt samengetrokken op de ruimte welke de compagnieën van het 11^e moeten doortrekken om

eerst de brug en daarna Dixmuiden te bereiken. Slag op slag springen de projectielen met oorverdoovend geraas op den weg zelf, op de weiden welke er langs loopen; huizen storten ineens, letterlijk verkruimeld door de ontploffingen, welke gansche brokken muur in allerlei richtingen slingeren.

Onder deze doodelijke stortvloed van ijzer en vuur, steenen enz., aarzelen de mannen van de voorste compagnieën een oogenblik. Instinctmatig zoeken zij eene dekking en schuilen in de grachten langs den weg. Maar luitenant-kolonel Leestmans heeft zich reukenschap gegeven van de lichte weifeling, die ontstaat. Recht in het midden van den weg, prachtig en vol vuur, den sabel in de hoogte, richt hij zich tot de eersten, die in de gracht dekking hebben gezocht en sleept ze mede onder den kreet „Leve het 11^e! Vooruit, jongens!” En het voorbeeld volgende van den aanvoerder, wakkeren al de officieren hunne manschappen aan: „Vooruit het 11e! Op den vijand los!” En het 11e linie-regiment rukt vooruit, ondanks het bombardement, dat in hevigheid verdubbelt, door het helsche vuur heen, hetwelk het langs alle kanten insluit. Mannen storten neer, op den slag gedood, zonder één kreet; anderen, gewond, zakken ineens aan den boord van den weg; het bloed spat op de beslijkte uniformen; maar men rukt vooruit. Zoo komt men aan de maalterij waar kolonel Meiser de dapperen ziet voorbij trekken, die den dood te gemoet gaan. De mannen juichen hem toe en trekken voorbij, sneller, steeds sneller, medegesleept door hun aanvoerder, wiens kalme dapperheid hen allen beheerscht

Eensklaps ontploft er een reusachtig groote granaat te midden van de baan, waarvan onze troepen de zijwegen volgen. Een heele groep wordt door den slag omver geworpen; eenige mannen, door het geweld van de ontploffing in de lucht geslingerd, vallen op de steenen terug, met verbrijzeld hoofd. Een heel klein soldaatje van nauwelijks achttien jaar, door een granaatscherf aan den hals getroffen, heeft den ruggegraat verbrijzeld. Men hoort een doordringenden kreet: „Moeder!...” Dan, het geweer loslatend, de oogen vol ontzetting, draait hij rond en stort met een dof geluid aan de voeten van kolonel Meiser neer.

Bij het hooren van de verschrikkelijke ontploffing, heeft kolonel Leestmans zich rekenschap gegeven van het gevaar. Met bewonderenswaardige kalmte, snelt hij onmiddellijk aan het hoofd zijner kolon, naar de brug die men op 300 meters vandaar ontwaart. De mannen ijlen hem achterna, plots met zooveel wraakzucht bezeten, met zoo'n verlangen om zich op den vijand te storten, dat de officieren alle moeite hebben om hen in het gelid te houden. Als een stortvloed in woeste pracht, stormen de zes compagnieën van het 11^e over de brug, onder een regen van schroot. Van uit de naburige loopgraven, zien de dappere marine-fusiliers den pakkenden optocht voorbij trekken. Geestdriftig door den heldhaftigen strijd-lust van al deze mannen, die het offer van hun leven gaan brengen, onder den steeds herhaalden kreet van „Vooruit! Vooruit!” slaken de Fransche mariniers luide toejuichingen en zwaaien met hunne mutsen; en luider dan het gedonder der bommen klinkt ter

onzer eere een geestdriftig: „Vive la Belgique! Leve de Belgen!”

Onvergetelijke stonden, tragisch en grootsch onder allen. „Ik geloof wel, zal later iemand zeggen, die aan dit drama heeft deelgenomen, dat zoo hunne officieren ze niet hadden tegen gehouden, de mari-niers met de onzen waren vooruit gestormd.”

Ondertusschen werd, aan gene zijde van Dixmuiden, de weerstand van het 12^e linie-regiment voortgezet, tegen een hardnekkigen, maar zichtbaar door zijne vorige pogingen verzwakten vijand. Ook is kolonel Jacques, verwittigd van de naderende aankomst van de zes compagnieën van het 11^e, nu van de overwinning verzekerd.

Een weinig na 17 uur komt luitenant-kolonel Leestmans op de Groote Markt, aan het hoofd van zijne troepen, hijgend van den looppas onder den regen schroot, dakpannen en materialen die van af de brug zonder ophouden op hen is neergekomen. Maar de strijd lust der mannen is steeds even bewonderenswaardig. De kolonel weet, dat het met dergelijke kerels slechts een kinderspel is om het verloren terrein terug te winnen.

Hij stuurt drie compagnieën op den weg naar Beerst, met opdracht den vijand overhoop te werpen. Twee anderen worden naar Bloot-Putteken gezonden om er de compagnie van kapitein Lebeau, die reeds sedert verscheidene uren heldhaftig het hoofd biedt aan eene zeer sterke overmacht, te versterken.

De drie eersten, onder de bevelen van commandant Borms, ontplooiën zich weldra aan den Noorde-

lijken zoom van Dixmuiden, onder bescherming van de wielrijders. Hevig ten aanval gevoerd tegen de loopgraven, waar de vijand zich heeft ingericht, gaan zij spoedig vooruit met den steun onzer batterijen die hunne beweging volgen en door hevig vuur de aankomst van Duitsche versterkingen beletten. Medegesleept door de drie compagnieën van het 11^e, trekken die van het 12^e, welke hadden moeten wijken, opnieuw vooruit, stevig in de hand gehouden door luitenant-kolonel van Rollegheem. Over de geheele linie knettert een razend geweervuur, de machinegeweren verrichten hun doodelijk werk; onze scherp-schutters begrijpen, dat de vijand verzwakt, dat hij gaat wijken; bij groepen springen zij vooruit, winnen voortdurend grond, zonder zich om de verliezen te bekommeren; zij moeten hunne weerwraak hebben, kost wat kost.

Zij bevinden zich nog slechts op een honderdtal meters van de pinhelmen; reeds verlaten de Duitschers bij groepjes de loopgraven, welke zij slechts voor een oogenblik hebben veroverd. Dan schetteren plots de klaroenen: het is de aanval. In één sprong stormen de infanteristen van het 11e en het 12e met gevelde bajonet vooruit, onder de kreten van „Leve de Koning!” De verschrikte vijand wacht den storm niet af; hij wijkt en vlucht zooveel hij loopen kan. Zij die geen tijd gehad hebben om weg te komen worden aan de bajonet gespiest; anderen steken smeekende de handen omhoog en hebben slechts den moed om verschrikte kreten: „Kamerad! Kamerad!” te slaken.

Langs den kant van Bloot-Putteken, behaalt commandant Decamps, aan het hoofd van de twee andere compagnieën van het 11^e, denzelfden schitterenden uitslag; ter hulp snellend van de compagnie Lebeau herneemt hij met haar, na een kort gevecht van man tegen man, de loopgraven van eerste linie welke zij hadden moeten verlaten. En wanneer de avond begint te vallen, is geheel het noordelijke en het noordoostelijke deel van het bruggenhoofd, dat een oogenblik in gevaar verkeerde, hersteld en opnieuw in onze macht. De knappe schikkingen door kolonel Jacques genomen, zijne onwrikbare standvastigheid en de dapperheid zijner soldaten, hebben gezegevierd over den machtigen vijand, die op de vlucht werd gedreven en honderden dooden op het slagveld achterliet.

Om 6 uur 's avonds komen vier compagnieën fusiliers door admiraal Ronarch gezonden op de vraag van kolonel Meiser, op hunne beurt de verdedigers van Dixmuiden versterken. Bevreesd voor een offensieven terugkeer van de Duitschers, die niet in hunne bloedige nederlaag zullen berusten, stuurt kolonel Jacques de fusiliers onmiddellijk in den sector waar het gevecht zoo warm is geweest. Twee compagnieën gaan, ten Westen van den weg naar Beerst, de loopgraven bezetten waarvan de ontruiming, rond 15 uur, de nu gelukkiglijk te boven gekomen crisis verwekte. De twee anderen worden als reserve tot de beschikking van den luitenant-kolonel van Rollegghem gesteld.

De vooruitzichten van kolonel Jacques bedrogen hem niet. Gedurende geheel den nacht hernieuwt de vijand zijne aanvallen, nu op het ééne punt, dan op

het andere, plots uit de duisternis opduikende in dichte massa's, die rauwe „Hoch!“-kreten slaken, waarmede zij meenen een schrikbarenden indruk te maken. Maar noch de mariniers noch de onzen storen zich daaraan. Overal, hoe talrijk en hoe hevig ook, mislukken de aanvallen onder het vuur der verdedigers. Vóór de dag aanbreekt, rond 5 uur, doet de vijand een laatste poging, meenende onze troepen, waarvan sommigen worden afgelost, te verrassen, Maar hij wordt niet weinig bedrogen en zijn aanval loopt slechts uit op een nieuwe slachting. Verschrikt door de geleden verliezen, zijn de aanvallers ditmaal met paniek geslagen; met buitengewoon klaar inzicht van den toestand en prachtigen strijd lust stort luitenant Minsart, van het 11^e linie, aan het hoofd van zijne compagnie (3/III) uit de loopgraven ter vervolging van den vijand, jaagt hem achterna ten Noorden van het kanaal van Handzaeme en keert triomfantelijk terug met 1 Duitsch officier en 60 gevangenen die hij, bleek en ontdaan, achter de puinen van de herberg „In de Drie Musschen“ heeft gevonden.

Niet tegenstaande de beroering, die den geheelen nacht bleef voortduren, waren de oversten, met veel kalmte en wilskracht, er in geslaagd een weinig orde te brengen in de eenheden, die leelijk door elkaar gemengd waren na al de aanhoudende gevechten sedert den vorigen dag geleverd, de mannen opnieuw met levensmiddelen en munitie te voorzien, en hun zelfs een weinig wijn uit te deelen om hunne door vochtigheid en koude verkleumde leden wat te verwarmen.

Om 5 uur 's morgens, op het oogenblik, dat men

den laatsten Duitschen aanval afsloeg, werd kolonel Meiser door admiraal Ronarch verwittigd dat twee bataljons van het 2^e regiment jagers (16^e brigade van de 5^e Belgische divisie) het 11^e en 12^e linie kwamen versterken. Hij maakte er onmiddellijk gebruik van om over te gaan tot een nieuwe indeeling van de troepen in het bruggenhoofd, en om te eindigen met het aflossen van de 1^e en 2^e bataljons van het 12^e linie, die reeds sedert vier en twintig uren bijna onafgebroken in het gevecht waren.

Vóór 9 uur 's morgens waren de loopgraven welke Dixmuiden omvatten, stevig bezet door de troepen van het 11e linie, het 3e regiment jagers en de Fransche marine-fuseliers.

In den noordelijken sector, welke tot aan het kanaal van Handzaeme loopt, vindt men twee compagnieën van het 11e; in den oostelijken sector, tusschen het kanaal en den spoorweg, 3 compagnieën van het 11e en tusschen hen in ééne compagnie mariniers; in den zuidelijken sector ten slotte, tusschen den spoorweg en het kerkhof, ééne compagnie van het 11e en het 3e bataljon van het 2e jagers. Vijf Fransche secties machinegeweren en vier Belgische zijn over het geheele front verdeeld en houden de voornaamste toegangen onder vuur. De loopgraven, die ten Noorden en ten Zuiden van de stad, al steunende op den Yzer, het bruggenhoofd afsluiten, zijn nog steeds bezet door het 3^e bataljon van het 12^e linie.

Het overige van het 11^e, de 4^e compagnie marine-fusiliers, en de wielrijders van de 3^e divisie, bevinden zich in reserve te Dixmuiden, tot de beschikking van kolonel Jacques.

Kolonel Meiser, ten slotte, behoudt ter hand als laatste reserve, tusschen de halte van Caeskerke en het dorp Oostkerke, de twee bataljons van het 12e die werden afgelost, en het 2e bataljon jagers.

De marine-fuseliers bezetten steeds de loopgraven van den linker Yzeroever, waar nieuwe compagnieën de eenheden hebben afgelost, welke sedert den vorigen dag in stelling waren.

Wat betreft de 18 batterijen van kolonel De Vleeschhouwer, zij nemen steeds nog ongeveer dezelfde plaats in. Deze zullen, gedurende de volgende dagen, slechts onbeduidende wijzigingen ondergaan, op sommige oogenblikken veroorzaakt door de noodzakelijkheid om zich aan het al te hevige vuur van de Duitsche artillerie te onttrekken.

Over 't algemeen is de toestand, des morgens van den 21^{en} October, dus beter dan den vorigen dag.

De bekwaamheid der aanvoerders, gehoorzamende aan de bevelen van admiraal Ronarch, is er niet slechts in geslaagd de hevige aanvallen tot nu toe af te slaan, maar ook nog om zich gereed te maken tot een nog krachtiger weerstand aan de aanvallen, die niet op zich zullen laten wachten.

Vanaf het dagaanbreken, na de laatste nederlaag die den aanvaller werd toegebracht, heeft de Duitse artillerie haar heisch en razend werk hervat. Met een werkelijk ongebruikelijke verkwisting, stort zij de projectielen bij honderden neer op de ongelukkige stad Dixmuiden en op de loopgraven, welke men gedurende den nacht min of meer heeft hersteld. Onze batterijen antwoordden krachtdadig en brengen de lichte batterijen herhaalde malen tot zwij-

gen. Maar de zware artillerie van 15, van 21 en zelfs van 28, kan om zoo te zeggen ongestraft wraak nemen, door zijn demoleerschieten met volle lagen af te vuren.

Te Dixmuiden worden de verwoestingen verschrikkelijk; de geheele stad daverd in het gerommel van dien voortdurenden donder, en in die hel moeten onze reservetroepen nochtans blijven wachten, op het kruispunt der wegen, welke hun zullen toelaten zich te geschikten tijde naar de bedreigde punten te begeven. Zij zoeken eene schuilplaats zoo goed zij kunnen, en hunne onverstoorbare kalmte onder het woest bombardement is niet het minst indrukwekkende schouwspel. Kolonel Jacques en zijn staf geven hun overigens een prachtig voorbeeld van kalme dapperheid, door in het stadhuis te blijven, waarop door het vijandelijk geschut gemikt wordt met denzelfden ijver als die waarmede het onze kerken vernielde. Het regent onophoudelijk granaten rondom het groote gebouw; huizen storten ineens; van tijd tot tijd doet een nog heviger ontploffing het gebouw tot in zijn grondvesten daveren. Dan zegt er iemand heel eenvoudig: „Nog een 28”.

De beschieting integendeel, wordt nog hevig voortgezet, verpletterend, zoowel voor het bruggenhoofd als voor de loopgraven van den linkeroever, waarin zich de marine-fusiliers bevinden. Maar overal houden de mannen stand.

Het is merkbaar dat de vijand, woedend door zijn mislukken van den vorigen dag, onze stellingen door de hevigheid van de beschieting tracht onhoudbaar te maken, hopende aldus de verdedigers te demorali-

seeren en ze bij de eerste bedreiging op de vlucht te drijven. Om 9 uur heeft deze dan ook plaats; aanzienlijke vijandelijke troepen worden bemerkt op marsch naar Kapelhoek, langs beide zijden van den spoorweg. De Duitsche infanterie rukt vooruit lijk lijk bij manoeuvres, per op elkander volgende pelotons, waarvan men de grijze massa's de kronkelende wegen volgen ziet. Onmiddellijk verwittigt, geeft de admiraal aan de artillerie van kolonel De Vleeschhouwer bevel de op marsch zijnde kolonnen uit alle macht te beschieten. Met merkwaardige juistheid zenden onze batterijen onmiddellijk hun doodend salvovuur. De vijand, na even een oogenblik aarzeling, blijft staan en ziet tijdelijk van den aanval af.

Kolonel Meiser heeft nauwelijks, tegen den middag, aan het 2^e bataljon jagers bevel gegeven dat van het 12^e linie te vervangen in de stellingen nabij den Yzer en aan luitenant Sults het bevel te nemen over de troepen op den oostelijken oever, om aan kolonel Jacques toe te laten een weinig rust te nemen, wanneer een nieuwe aanval dreigt, ditmaal ten Noorden. Eene aanzienlijke vijandelijke massa wordt vermeld als zich van Beerst naar het Zuid-Westen begevende, ondersteund door batterijen en opgesteld tusschen dit dorp en Vladsloo. Eens te meer neemt onze artillerie deze objectieven onder vuur, den vijand weldra verplichtende zijnen vooruitgang te onderbreken. In het vooruitzicht van een dreigenden aanval, heeft kolonel Jacques zich reeds ontdaan van een deel zijner reserven, welke hij tot de beschikking van de bedreigde sectoren heeft gesteld. Weldra kunnen de marine-fusiliers, van uit hunne loopgraven

aan mijlpaal 46, vijandelijke troepen bemerken, welke met koortsige haast aan het delven zijn tusschen den Yzer en den weg naar Beerst. Eene batterij jaagt onmiddellijk de arbeiders uiteen, maar, weldra aan een verschrikkelijk kanonvuur blootgesteld, wordt zij tot stilzwijgen gedwongen.

De bedrijvigheid van onze kanons van 75 schijnt overigens den vijand woedend te maken. In eene werkelijke moord- en vernielingswoede ontstoken, braken de talrijke stukken, die het bruggenhoofd omringen, met steeds groeiende razernij, dood en verdelging. In onze arme kleine loopgraven, welke daveren onder de hevigheid van de ontploffingen, is het een verschrikkelijk tooneel. Telkens als zij door een granaat van zwaar kaliber getroffen worden, storten gansche gedeelten in, dooden en gekwetsten en zelfs de levenden begraven; of wel, te midden van een groep mannen ontploffende, rukt de „marmit" de lichamen aan stukken en doet de bloedige ledematen in den omtrek vliegen. Het is een afschuwelijk visioen, waaraan de Belgische soldaten en de marinefuseliers slechts ontsnappen kunnen door op den bodem van hunne loopgraven neer te hurken, het hoofd tusschen de handen en de oogen koppig gesloten om niets te zien. En daar, in hun prachtigen heldenmoed, ongevoelig voor vrees en angst en lijden, wachten zij, met het geweer tusschen de knieën geklemd, den dood of den aanval.

* *

Ziedaar dus een episode uit den geweldigen strijd. Viermaal, zeiden we, werden de Duitschers bij Dix-

muiden teruggeslagen.... Te Lombardzijde stuitte met de Belgische artillerie het vuur der vloot den opmarsch.

Nu verplaatste de vijand zijn hoofdaanval en wel naar de bocht van de rivier tusschen de gehuchten Schoorbakke en Tervaete, waar de Belgische loopgraven, welke den grilligen loop van de Yzer volgden, uit drie richtingen konden beschoten worden.

Het was waarlijk het zwakke punt in de Belgische stelling. Na vier dagen en nachten van hevigen strijd had de hertog van Wurtemberg het pas ontdekt.

Wel waren er aanvallen geweest.... en we schetsen ze hiervoor. Maar nu zou er wanhopig gestreden worden....

Pervyse was er 't geweldig punt. Van daar leidde de weg naar Veurne, Belgie's laatste stad.

We waren getuige van de hardnekkige aanvallen op Tervaete en Schoorbakke, waar de Belgen voor het hevig vuur, dat ze niet voldoende konden beantwoorden, moesten wijken.... maar waar ze met de bajonet den vijand terug joegen.

Zeven dagen lang hielden de Belgen stand.... Ze waakten in de loopgraven met het water over de enkels, tot de knieën soms..... Voedsel was schaarsch.... Geen andere drank, dan die uit de grachten....

Er was gebrek aan amunitie....

En toch wierpen ze telkens ongenadig den vijand terug.

Maar nieuw Fransch geschut kwam en geestdriftig werd de 42^e divisie Fransche infanterie onder generaal Grosetti begroet.

De 2^e Belgische divisie van Nieuwpoort mocht eindelijk in rust. En Fransche troepen gingen de 1^e Belgische divisie bij Pervyse steunen.

En op 30 October gebod de hertog van Wurtemberg daar zijn hevigen aanval.

A. HANS

AAN

DE YZER

Uitgever
Lodewijk Opdebeek Antwerpen

AAN DE IJZER

DOOR

A. HANS

L. OPDEBEEK, UITGEVER
ANTWERPEN

- 1919 -

A. HANS

A L'YSER

(ILLUSTRE)

Prix : DEUX FRANCS

IMPRIMERIE NATIONALE L. OPDEBEEK, ANVERS

A L'YSER

par A. HANS

Imprimerie Nationale L. OPDEBEEK, Anvers